

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobkyne **K. K.**, bývajúcej v S., proti žalovaným **1/ B. D.**, bývajúcej v P., a **2/ P. D.**, bývajúcemu v P., o **vypratanie nehnuteľností**, vedenej na Okresnom súde Senica pod sp. zn. 7 C 136/2006, o mimoriadnom dovolaní generálneho prokurátora Slovenskej republiky proti rozsudku Krajského súdu v Trnave z 30. októbra 2008 sp. zn. 10 Co 126/2008 a proti rozsudku Okresného súdu Senica zo 4. decembra 2007 č.k. 7 C 136/2006-95, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky **z r u š u j e** rozsudok

1. Krajského súdu v Trnave z 30. októbra 2008 sp. zn. 10 Co 126/2008 vo výroku, ktorým bol potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa v napadnutej časti vo veci samej týkajúcej sa žalovanej 1/, a vo výrokoch, ktorými bolo rozhodnuté o trovách prvostupňového a odvolacieho konania,
2. Okresného súdu Senica zo 4. decembra 2007 č.k. 7 C 136/2006-95 vo výroku, ktorým bola žalovanej 1/ uložená povinnosť vypratať do 3 dní nehnuteľnosť v katastrálnom území P. vedenú na liste vlastníctva č. X. ako rodinný dom súpisné č. X. na parcele č. X., parcela č. X. – zastavané plochy a nádvoria vo výmere X. m², parcela č. X. – záhrady vo výmere X. m² a parcela č. X. – zastavané plochy a nádvoria vo výmere X. m², a vo výrokoch, ktorými bolo rozhodnuté o trovách prvostupňového konania.

Vec v rozsahu zrušenia vracia Okresnému súde Senica na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Senica rozsudkom zo 4. decembra 2007 č.k. 7 C 136/2006-95 uložil žalovaným 1/ a 2/ povinnosť vypratať do 3 dní nehnuteľnosti v katastrálnom území P. vedené

na liste vlastníctva č. X. ako rodinný dom súpisné č. X. na parcele č. X. (ďalej aj len „vypratávaný dom“), parcela č. X. – zastavané plochy a nádvoría vo výmere X. m², parcela č. X. – záhrady vo výmere X. m² a parcela č. X. – zastavané plochy a nádvoría vo výmere X. m² (uvedené nehnuteľnosti súhrnne ďalej aj len „vypratávané nehnuteľnosti“). Žalovanej 1/ nepriznal oslobodenie od súdnych poplatkov a rozhodol o náhrade trov konania. Vychádzal z toho, že predmetom konania je vypratanie nehnuteľností, výlučným vlastníkom ktorých bol pôvodne L. D. (otec žalovaného 2/ a bývalý manžel žalovanej 1/). L. D. a žalovaná 1/ uzavreli manželstvo 31. januára 1975, vypratávané nehnuteľnosti ale netvorili predmet (bezpodielového) spoluvlastníctva L. D. a žalovanej 1/, lebo boli nadobudnuté pred uzavretím ich manželstva. Obaja žalovaní bývali vo vypratávanom dome so súhlasom vlastníka a na základe ich odvodeného práva vyplývajúceho z rodinnoprávneho vzťahu k vlastníkovi domu. Manželstvo L. D. a žalovanej 1/ bolo rozvedené v roku 2001. L. D., ktorý bol oprávnený s týmito nehnuteľnosťami samostatne nakladať, previedol vypratávané nehnuteľnosti darovacou zmluvou z 9. augusta 2006 do výlučného vlastníctva žalobkyne (svojej sestry). Vykonaným dokazovaním mal súd prvého stupňa preukázané, že v čase jeho rozhodovania žalovaní 1/ a 2/ nie sú vlastníkmi ani nájomníkmi vypratávaných nehnuteľností a nepatrí im ani žiadne iné právo oprávňujúce ich užívať vypratávané nehnuteľnosti. Vzhľadom na to, že nehnuteľnosti užívajú žalovaní 1/ a 2/ bez právneho dôvodu, je žaloba na ich vypratanie opodstatnená. O trovách konania rozhodol súd prvého stupňa s poukazom na § 142 ods. 1 a § 148 ods. 1 O.s.p.

Na odvolanie žalovanej 1/ Krajský súd v Trnave rozsudkom z 30. októbra 2008 sp. zn. 10 Co 126/2009 rozsudok súdu prvého stupňa v napadnutej časti vo veci samej týkajúcej sa žalovanej 1/ potvrdil. Zároveň rozhodol o trovách prvostupňového a odvolacieho konania a tiež o žiadosti žalovanej 1/ o ustanovenie zástupcu z radov advokátov. Rozhodnutie vo veci samej odôvodnil tým, že vec prejednal v medziach odvolania, ktoré podala len žalovaná 1/ (§ 212 ods. 1 a 2 písm. b/ O.s.p.) a dospel k záveru, že rozsudok súdu prvého stupňa vo výroku ukladajúcom žalovanej 1/ povinnosť vypratať nehnuteľnosti je vecne správny. Odvolací súd sa v plnom rozsahu stotožnil s odôvodnením súdu prvého stupňa (§ 219 ods. 2 O.s.p.) a dodal, že aj podľa jeho právneho názoru žalovaná 1/ nie je (spolu)vlastníčkou vypratávaných nehnuteľností ani nositeľkou iného samostatného práva oprávňujúceho ju užívať vypratávané nehnuteľnosti; jej užívanie má základ len v odvodenom práve vyplývajúcom z už zaniknutého manželského vzťahu. Z týchto dôvodov rozsudok súdu prvého stupňa v uvedenej časti potvrdil (§ 219 ods. 1 O.s.p.). Zamietnutie žiadosti

o ustanovenie zástupcu z radov advokátov odôvodnil poukazom na § 211 ods. 2, § 115 ods. 1 a § 30 O.s.p.) a rozhodnutie o náhrade trov konania poukazom na § 224 ods. 1, § 142 ods. 1 a § 148 ods. 1 O.s.p.).

Generálny prokurátor Slovenskej republiky (ďalej len „generálny prokurátor“) na základe podnetu žalovanej 1/ napadol dovolaním rozsudky oboch súdov nižších stupňov. Uviedol, že pri rozhodovaní o vypratání domu bola v danej veci súdmi opomenutá otázka práva žalovanej 1/ na bytovú náhradu. Poukázal na rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 3 Cdo 43/1999 a v zhode s ním konštatoval, že manžel, ktorý užíval byt v rodinnom dome patriacom druhému manželovi, má po rozvode ich manželstva právo na náhradný byt v zmysle § 713 ods. 1 Občianskeho zákonníka v spojení s § 853 Občianskeho zákonníka. Po rozvode manželstva L. D. a žalovanej 1/ mala žalovaná 1/ právo na zabezpečenie náhradného bytu. Toto jej právo prevodom vlastníctva vypratávaných nehnuteľností na žalobkyňu nezaniklo; na žalobkyňu (nadobúdateľku domu) prešla povinnosť zabezpečiť žalovanej 1/ bytovú náhradu pri vypratání domu. Pokiaľ súde nižších stupňov pri posudzovaní podmienok na vypratanie nehnuteľností žalovanou 1/ vychádzali z odlišného právneho názoru, spočíva ich rozhodnutie na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 243f ods. 1 písm. c/ O.s.p.). Z týchto dôvodov generálny prokurátor žiadal oba napadnuté rozsudky zrušiť vo výrokoch označených v mimoriadnom dovolaní a vec v rozsahu zrušenia vrátiť súdu prvého stupňa na ďalšie konanie.

Žalobkyňa vo vyjadrení k mimoriadnemu dovolaniu uviedla, že súde nižších stupňov rozhodli správne. Poprela opodstatnenosť dôvodov, so zreteľom na ktoré generálny prokurátor spochybňuje správnosť právneho posúdenia veci súdmi nižších stupňov. Podstatou jej vyjadrenia je, že žalovaní nemajú právo na bytovú náhradu, lebo vypratávaný dom nie je bytový dom. Protiprávne užívajú celé vypratávané nehnuteľnosti a jej bránia vo výkone vlastníckych práv, čím porušujú dobré mravy (§ 3 Občianskeho zákonníka). Mali dostatok času na vyriešenie svojej situácie, odmietali ale všetky doterajšie pokusy o dohodu.

Žalovaná 1/ sa v plnom rozsahu stotožnila s dôvodmi mimoriadneho dovolania. Uviedla, že v dome býva 34 rokov, finančne prispievala na jeho údržbu, rekonštrukciu aj opravy. Žiadala, aby Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) mimoriadnemu dovolaniu vyhovel.

Najvyšší súd ako súd rozhodujúci o mimoriadnom dovolaní (§ 10a ods. 3 O.s.p.) po zistení, že tento opravný prostriedok podal včas generálny prokurátor (§ 243g O.s.p.) na základe podnetu účastníčky konania (§ 243e ods. 1 a 2 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania preskúmal napadnuté rozhodnutie v rozsahu podľa § 243i ods. 2 O.s.p. v spojení s § 242 ods. 1 O.s.p. a dospel k záveru, že mimoriadnym dovolaním napadnuté výroky rozsudkov súdov nižších stupňov treba zrušiť.

Podľa § 243f ods. 1 O.s.p. mimoriadnym dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutie súdu za podmienok uvedených v § 243e, ak a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237, b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci.

Procesné vady konania (§ 243f ods. 1 písm. a/ a b/ O.s.p.) generálny prokurátor nenamietal a v konaní o mimoriadnom dovolaní nevyšli najavo.

Mimoriadne dovolanie ako dovolací dôvod uvádza, že napadnuté rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 243f ods. 1 písm. c/ O.s.p.). Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a na zistený skutkový stav aplikuje konkrétnu právnu normu. Nesprávnym právnym posúdením veci je omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav. O nesprávnu aplikáciu právnych predpisov ide vtedy, ak súd nepoužil správny právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

V preskúmvanej veci išlo o posúdenie otázky, či povinnosť žalovanej 1/ vypratať nehnuteľnosti (konkrétne dom s bytom, v ktorom býva) mala byť viazaná na zabezpečenie bytovej náhrady.

Fyzická osoba môže svoje bytové potreby uspokojovať trvalým spôsobom buď ako vlastník bytu v bytovom dome (viď zákon č. 182/1993 Z.z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov) alebo ako vlastník domu, v ktorom sa byt nachádza (viď § 126 Občianskeho zákonníka), alebo ako nájomca bytu (viď § 685 a nasl. Občianskeho zákonníka) alebo ako nájomca obytnej miestnosti v zariadeniach určených na trvalé bývanie (viď § 717 a nasl.

Občianskeho zákonníka) alebo ako oprávnený z vecného bremena, obsahom ktorého je oprávnenie užívať byt (viď § 151u Občianskeho zákonníka).

Osobitným spôsobom sú uspokojované bytové potreby tých, ktorí sami síce nie sú spomenutými vlastníkami, nájomcami či oprávnenými z vecného bremena, no napriek tomu, so zreteľom na existenciu ich rodinnoprávneho (napr. manželského) vzťahu k oprávnenému subjektu, sú oprávnení uspokojovať svoje bytové potreby v byte tak, že svoje právo odvodzujú od vlastníka, nájomcu alebo oprávneného z vecného bremena. Takýto odvodený právny vzťah, obsahom ktorého je len určitý vymedzený podiel na tých právach a povinnostiach, ktoré patria osobe, uspokojujúcej svoje bytové potreby na základe neodvodeného právneho vzťahu, môže zaniknúť jednak počas trvania právne relevantného rodinnoprávneho vzťahu (napr. zánikom vlastníctva toho, od koho je odvodzované právo bývať v byte), jednak spolu so zánikom tohto rodinnoprávneho vzťahu (napr. rozvodom). Najvyšší súd poznamenáva, že k podstate odvodeného „práva bývania“ sa vyjadril napríklad v rozsudku sp. zn. 4 Cdo 77/1997.

Občiansky zákonník tieto odvodené spôsoby uspokojovania bytových potrieb fyzických osôb výslovne neupravuje, zo žiadneho jeho ustanovenia však nemožno vyvodit', že by ich neuznával alebo nepovažoval za právne relevantné. Osobám, ktoré sú v určitom rodinnoprávnom vzťahu s priamym (neodvodeným) subjektom oprávneným v byte bývať, poskytuje v niektorých prípadoch ochranu tým, že so vznikom tohto rodinnoprávneho vzťahu spája vznik spoločného práva oprávňujúceho ich bývať v byte (viď napr. § 704 Občianskeho zákonníka), pre prípad zániku ktorého zároveň stanovuje určité podmienky, za ktorých patrí bytová náhrada tomu, kto je povinný sa z bytu vysťahovať a byt vypratať. V iných prípadoch síce so vznikom rodinnoprávneho vzťahu priamo nespája vznik spoločného práva oprávňujúceho bývať v byte (napr. pri služobnom byte právo spoločného nájmu), napriek tomu však poskytuje ochranu tým, že pre prípad zániku rodinnoprávneho vzťahu priznáva odvodeným oprávneným subjektom právo na bytovú náhradu (viď § 713 Občianskeho zákonníka).

Právny poriadok výslovne neupravuje postavenie toho, kto trvalo uspokojuje bytové potreby bývaním v byte z titulu existencie rodinnoprávneho vzťahu s vlastníkom bytu alebo domu, v ktorom sa byt nachádza; výslovne nie sú upravené ani právne následky zániku rodinnoprávneho vzťahu na práva a povinnosti odvodeného užívateľa bytu

Keďže § 853 ods. 1 Občianskeho zákonníka stanovuje, že občianskoprávne vzťahy, pokiaľ nie sú osobitne upravené ani týmto ani iným zákonom, sa spravujú ustanoveniami tohto zákona (t.j. Občianskeho zákonníka), ktoré upravujú vzťahy obsahom aj účelom im najbližšie, bolo potrebné posúdiť, či na predmetný právny vzťah nemožno analogicky aplikovať niektoré z ustanovení tohto zákonníka.

Právny vzťah L. D. a žalovanej 1/ v čase trvania ich manželstva, obsahom ktorého bolo oprávnenie žalovanej 1/ bývať vo vypratávanom dome, vykazoval znaky osobitne v Občianskom zákonníku či inom zákone neupraveného majetkového vzťahu fyzických osôb (§ 1 ods. 2 Občianskeho zákonníka), ktorý vznikol z právnych úkonov alebo z iných skutočností (§ 2 ods. 1 Občianskeho zákonníka) a v ktorom majú jeho účastníci rovnaké postavenie (§ 2 ods. 2 Občianskeho zákonníka). Išlo o občianskoprávny vzťah, ktorý bolo potrebné posudzovať podľa ustanovení Občianskeho zákonníka upravujúcich vzťahy obsahom aj účelom im najbližšie. V nadväznosti na to bolo v ďalšom potrebné vyriešiť otázku, ktoré ustanovenia Občianskeho zákonníka obsahujú výslovnú právnu úpravu, ktorá dopadala na právne vzťahy obsahom a účelom najbližšie predmetnému (výslovne neupravenému) právnemu vzťahu. S prihliadnutím na povahu práv a povinností účastníkov tohto právneho vzťahu, pre ktorý bola charakteristická jednak absencia spoločných (vlastníckych či užívacích) práv L. D. a žalovanej 1/, jednak odvodenosť práv žalovanej 1/ bývať v byte nachádzajúcom sa vo vypratávanom dome, dospel dovolací súd k záveru, že k tomuto vzťahu bol obsahom a účelom najbližší právny vzťah uvedený v § 713 ods. 1 Občianskeho zákonníka. V zmysle tohto ustanovenia ak služobný byt po smrti nájomcu alebo po rozvode jeho manželstva užívajú ďalej manžel, prípadne osoby uvedené v § 706 ods. 1, nie sú povinné sa z bytu vysťahovať, dokiaľ im nie je zabezpečený primeraný náhradný byt, ak nestačí podľa osobitného zákona poskytnutie náhradného ubytovania. To platí aj v prípade, ak nájomca služobného bytu opustí trvalo spoločnú domácnosť.

Podľa názoru dovolacieho súdu niet vo všeobecnosti žiadneho dôvodu, pre ktorý by bývalý manžel, ktorý užíval byt v rodinnom dome patriacom druhému manželovi, mal mať po rozvode manželstva horšie (nevýhodnejšie) právne postavenie ako manžel, ktorý naďalej užíva služobný byt s jeho nájomcom. Ak je v tom právnom vzťahu, ktorý je Občianskym zákonníkom výslovne upravený (§ 713 ods. 1 Občianskeho zákonníka) chránený bývalý manžel do tej miery, že nie je povinný sa z bytu vysťahovať, dokiaľ mu nie je zabezpečená bytová náhrada, treba mu analogicky (§ 853 ods. 1 Občianskeho zákonníka) priznať rovnaké

právne postavenie a tomu zodpovedajúcu ochranu aj v právnom vzťahu výslovne Občianskym zákonníkom alebo iným zákonom neupravenom, ktorý je mu obsahom a účelom najbližší. V právnom vzťahu, ktorý je upravený v § 713 ods. 1 Občianskeho zákonníka, je bývalý manžel chránený tým, že je mu priznaná bytová náhrada. Obdobná ochrana preto patrí aj bývalému manželovi bývajúcemu v dome vlastnícky patriacom jeho bývalému manželovi (prípadne jeho právneho nástupcov).

Najvyšší súd dodáva, že na rovnakých právnych záveroch spočívajú už jeho skoršie rozsudky – vid' napríklad rozsudok z 27. januára 2000 sp. zn. 3 Cdo 43/1999 (ktorý bol publikovaný v časopise Zo súdnej praxe pod č. 39/2000) a tiež rozsudok z 27. apríla 2000 sp. zn. 1 Cdo 72/1999.

Na vyššie uvedených právnych záveroch dovolací súd zotrváva aj v prejednávanej veci. Dodáva, že pôvodný právny dôvod bývania žalovanej 1/ vo vypratávanom dome, ktorý vyplýval z jej rodinnoprávneho (manželského) vzťahu s Ľ. D., zanikol rozvodom ich manželstva a jej bývalý manžel (vlastník) sa mohol domáhať vypratania domu podľa § 126 Občianskeho zákonníka; pre taký prípad ale žalovanej 1/ patrila bytová náhrada. Na tom nezmenil nič ani prevod vypratávaného domu z vlastníctva bývalého manžela žalovanej 1/ na žalobkyňu – pre prípad jeho vypratania naďalej patrí žalovanej 1/ bytová náhrada. Povinnosť strpieť bývanie žalovanej 1/ vo vypratávanom dome do zabezpečenia bytovej náhrady prešla na žalobkyňu ako právnu nástupníčku Ľ. D..

V danom prípade súdy oboch nižších stupňov vec z vyššie uvedených hľadísk neposúdili, preto sú ich rozhodnutia predčasné a nesprávne.

Vzhľadom na opodstatnené uplatnenie dôvodu v zmysle § 243f ods. 1 písm. c/ O.s.p. zrušil najvyšší súd rozsudky súdov oboch nižších stupňov vo výrokoch napadnutých mimoriadnym dovolaním a vec v rozsahu zrušenia vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie (§ 243i O.s.p. a § 243b O.s.p.).

V novom rozhodnutí rozhodne súd znovu o trovách pôvodného konania a konania o mimoriadnom dovolaní (§ 243i O.s.p. v spojení s § 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u ě n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 3. februára 2011

JUDr. Emil F r a n c i s c y, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková